

Az új erdélyi groteszk mestere

Ha a kortárs magyar irodalomról azt mondhatjuk, hogy még a könyvszerető emberekhez is csak nehezen jut el, hatványozottan igaz ez a kortárs magyar drámai irodalomra. A mindenkori jelenben születő irodalmi műveknek ez az a szegmense, amely történeti, poétikai, üzleti stb. okokból a könyvkiadás és a könyv olvasás mostohagyerekévé vált. A színre vitt dráma és annak szövege, főként, ha ma születik, különös, obskúrus viszonyban van egymással. A kortárs irodalom amúgy is gyanús valami: ezt a drámák esetében csak tovább tetézi a műfaji keveredés. Drámát olvasni ugyanis annyi, mint azon nyomban meg is rendezni a darabot, saját belső színpadunkon színre vinni mindazt, amit olvasunk. E nehézségek miatt azok az írók, akik ma drámát írnak, eleve a széllal szemben dolgoznak. Persze vannak olyanok, akiket megkedvel, megszeret a színház, akik idővel akár sikeres színházi szerzőkké válhatnak; ám ők inkább kivételnek tekinthetők, sokkal több a nagyszabású kudarc.

Éppen ezért üdítő élmény egy olyan drámakötetet olvasni, mint amilyen Székely Csaba *Bánya-trilógiája*: oldott, laza, könnyed és súlyos egyszerre, vitára ingerel és hangos nevetésre, néhol pedig kedvünk kerekedik a falhoz vágni, de csak azért, mert olyan pimaszul pontosan rajzolja meg a mai magyar – erdélyi – társadalom olyan dühítő visszasságait, amelyek minden korban megírásért kiáltottak. Mert a fiatal szerző, aki 2009-ben bezsebelte a BBC Legjobb Európai Drámáért járó díját, Marosvásárhelyen él; drámáinak szereplői olyan székely emberek, akik valamiért nem passzolnak bele a róluk népnemzetileg kialakított habos-babos sztereotípiákba, sőt erre élénken reflektálnak is. Ha például jön Magyarországról a tévé, fel kell húzni a székelyharisnyát és szép dolgokat kell nyilatkozni („Itt minden olyan szép, mint egy álom. Mint egy álom. Ebben élünk mi benne. Igen. Ebben.”), miközben valójában nemcsak a „tápos” tévésekét nézik le, hanem magukat is. A hagyományról, a sokat emlegetett székely szokásokról is sarkos véleményt fogalmaz meg az egyik főszereplő: „Az egyetlen hagyomány, amit őrizünk itten, az, hogy békaszárrá isszuk magunkat, egymás torkának ugrunk, s aztán kimegyünk az erdőre fát lopni. Ez a mi kurva nagy hagyományunk.” Szinte minden szereplőt szörnyű bűnök emléke terhel, vagy még szörnyűbb bűnök elkövetése áll küszöbön, de az élethazugságok lelepleződése mégis – tragikus helyett – sajátosan groteszk hangulatot teremt. A jó érzékkel mozgatott alakok a legtragikusabb dolgokkal is viccelnek, és addig jó, amíg ezt teszik: ellenkező esetben megpróbálnak kilépni, kitörni a fojtogató közegeből, és ez vagy öngyilkossághoz, vagy másfajta bukáshoz vezet.

A *Bányavidék* című kötetben szereplő három dráma ugyanannak a világnak, ugyanannak a falunak három részletét mutatja be, a szövegek lépten-nyomon utalnak egymásra. Egy olyan közeg tárul elénk, amely a kortárs magyar irodalom olvasóinak (is) ismerős lehet, ez a többek között Krasznahorkai László, Bodor Ádám vagy Tar

Sándor által is többször megírt halálra ítélt falu. Székely bevallottan támaszkodik olyan nagy elődökre, mint például Csehov, ugyanakkor a jól bevált irodalmi toposzokat (elátkozott, elöregedő, kilátástalan közösség, alkoholista falubeliek, hirtelen feltárlul titkok stb.) képes úgy variálni, hogy eredetinek hatnak. Ennek az eredetiségnek a nyelve kulcsa: és koránt-

sem csak a sok ízes, cikornyás káromkodásra gondolok (pedig Székely Csaba drámáinak jellegzetessége is megérne egy misét).

Mindhárom dráma kerek, önmagában is megállja a helyét: a dramaturgiai fogások könnyedén működnek, az egy rugóra járó, négyöt figurát mozgató drámai konstrukció szinte magától értetődő természetességgel bomlik ki, még a kisebb döccenők – például az új szereplők beléptetésénél – sem hatnak kellemetlenül. A szereplőkben a nyílt színen tudatosul elrontott életük megváltoztathatatlansága, a groteszk hangoltság miatt azonban rokonszenvet is ébresztenek minden jóvátehetetlen fogyatékoságuk és bűnük ellenére. A *Bányavirág* Ivánja beteg apjának halálát kívánja, az orvos Mihály pedig az öngyilkosságra készül. A *Bányavakságban* Ince, a falu polgármestere bukik el, miközben egy román rendőr és egy szintén a polgármesterségre pályázó neonáci alakja teszi teljessé a „nemzetközi” konfliktust, amely voltaképp a korrupcióról szól. A *Bányavízben* pedig Ignác, a falusi plébános rettenetes életébe nyerünk bepillantást. A drámák világában életre kelő közösség a nyilvánvaló túlzásokkal együtt örök és általános mintákat jelenít meg: szinte bárki magára, szülőfalujára ismerhet, ezáltal viszolyogtatóan otthonossá válik az egész.

Székely Csaba drámái szórakoztatóak úgy, hogy közben elgondolkodtatnak és – még egyszer mondom – vitára serkentenek. Kivételes elegy: szurkoljunk együtt a folytatásért! (Székely Csaba. *Bányavidék*. Magvető Kiadó, 2013, 208 oldal, 2152 Ft)

